

צער בעלי חיים של תרנגולים

צער בעלי חיים של תרנגולים שיעורי הרב שלמה אבינר

שאלה:

אני פעילה בארגון לזכויות בעלי חיים אשר מטרתו להביא למודעות ציבורית את המאבק לשחרור בעלי חיים, ובתוך כך את העוול הנעשה להם במשקים החקלאיים. במסגרת פעילותינו אנו מפעילים דוכני הסברה במספר מוקדים ברחבי הארץ.

מתוך כלל אופני השימוש בבעלי חיים ישנם כמה קשים ואכזריים במיוחד. כרגע אנו ממקדים את מאבקנו במשקי הביצים. התרנגולות המגודלות במשקים התעשייתיים הן קורבנות של שיקול קר אחד והוא רווחי החקלאי. התרנגולות מוחזקות בכלובי סוללה, שורות ארוכות של כלובים צרים המונחים זה על גבי זה. גודל הכלוב הוא כגודל התרנגולת, כך שאין באפשרותה לזרז במשך כל ימי חייה, בוודאי שלא לפרוש כנפיים. בכדי להקל על איסוף הביצים בנויים הכלובים כך שהביצים יתגלגלו ישירות אל תוך מסילות ברזל, כך שהתרנגולות חיות ללא ריפוח מתחתיהן, דבר הגורם נמק וריקבון של רגליהן. רשת הברזל עליהן הן מונחות פוצעת לעיתים קרובות את גופן. בכדי ליעל את תעשיית הביצים המוטלות באופן טבעי לאור יום, מוארים הלולים בחשמל מסנוור במשך הלילה. תנאים אלו של צפיפות, עייפות ומתח קשה גורמים לתרנגולות לנקר את נוצותיהן או את חברותיהן לתא. כדי למנוע זאת נהוג לקטום את מקורן עוד בהיותן אפרוחים. הקיטום נעשה על ידי מכשיר דמוי גליוטינה בעלת להבים מלובנים. הקיטום גורם לאפרוחים כאב עז וממושך שכן במקום זה עוברים עצבים, והוא מקשה עליהן את ההתנקות, הגירוד והאכילה משך כל ימי חייהן.

אנו משתדלים להביא דברים אלו לידיעת הציבור ולשדלם לחדול מצריכה שמשמעותה תמיכה כלכלית במשקים אלו. אלו מתוכנו שהם שומרי תורה ומצוות מדגישים במיוחד את העובדה שצער בעלי חיים דאורייתא.

אין פירוש הדבר שיצטרכו להפסיק לאכול ביצים, שכן ישנם משקים חלופיים שמגדלים תרנגולות בהתאם לטבען ומתוך התחשבות יחסית בטובתן. ביצים אלו נקראות "ביצי חופש". ככל שיגדל הביקוש אליהן יגדלו מספר התרנגולות שיזכו להיגאל מסבלן.

שאלותיי הן אם כן:

האם מותר על פי התורה לגדל תרנגולות באופן התעשיתי המתואר לעיל?

האם מותר לקנות ביצים שמקורן במשקים אלו?

האם יש על כל פנים עדיפות הלכתית מוסרית להקפיד לקנות דווקא "ביצי חופש"?

במידה שביצי חופש יקרות יותר, כגון שמחיר ביצה גבוה בכמה עשרות אגורות, האם ראוי להוציא סכום כזה למניעת צער בעלי חיים? כדאי לציין שככל שתגדל הצריכה של "ביצי חופש" מסתבר שמחירן ירד?

תשובה:

מבחינה הלכתית, מה שנצרך לבני אדם, גם אם הוא מצער בעלי חיים, אינו אסור. כך כותב הרמ"א שדבר שנצרך לרפואה או שאר דברים, אין משום צער בעלי חיים, לכן מותר למרוט הנוצות מאוזות חיות, ומכל מקום העולם נמנעים משום אכזריות (שו"ע אה"ע ה יד הגה). כלומר מן הדין הדבר מותר אבל בני אדם מחמירים ונמנעים כי זה אכזרי, וסוף סוף יש להם פתרון אחר, לקחת נוצות מאוזות מתות. אבל בנידון שלנו, הפתרון החלופי אינו כל כך פשוט.

אמנם באוצר הפוסקים (שם אות פז) מובא בשם שו"ת אמרי שפר ושו"ת בנין ציון, שיש להתיר צער בעלי חיים לצרכי האדם, רק אם יפסיד בגלל זה, אך אם זה ימנע ממנו רוח יהיה אסור. אבל שו"ת מנחת יצחק (ו, קמה) חולק עליהם, ומביא הוכחות שגם משום מניעת רוח מותר צער בעלי חיים. השאלה הנידונה אצלו היא הרעבת התרנגולות במשך עשרה ימים, כדי לחדש את הטלת הביצים, ובדרך זו מאריכים את תקופת ההטלה בחמישה חודשים, אבל הן מקבלות מים. הוא פוסק שמותר הדבר, אמנם הוא מורה שצער בעלי חיים הוא דבר חמור, ושיש בעיה מוסרית, כפי שהירבה ספר חסידים להביא דוגמאות לכך (ס"ח תרסו-תרע), אבל סוף סוף כיון שהוא לצורך האדם, אין איסור צער בעלי חיים.

כך שיש לפנינו מחלוקת הפוסקים, אם מותר לצער בעלי חיים כדי להגדיל את הרווח, ששו"ת בנין ציון אוסר ושו"ת מנחת יצחק מתיר.

לכן המחמיר תבוא עליו ברכה, והמקל יש לו על מה לסמוך. אי אפשר להכריח אנשים לא לגדל או לא לקנות ביצים רגילות, אך יש להמליץ על כך. במיוחד שצער בעלי חיים מן התורה. אמנם הדבר אינו מוכרע בגמרא, ושנוי במחלוקת בין רבותינו הראשונים, אך השולחן ערוך פסק שצער בעלי חיים מן התורה.

זאת ועוד, הנידון שלנו הרבה יותר קשה מהנידון של שו"ת מנחת יצחק, שמדובר רק בהרעבה עשרה ימים, כאשר ותרנגולות עדיין מקבלות מים, וטיפול זה מחוק בריאותן ומאריך חייהן. אך לחיות בכלוב צפוף בלי כמעט יכולת לזוז כל החיים, זה באמת צער בעלי חיים. במיוחד שעד גיל חצי שנה, אותן תרנגולות מסתובבות חפשי, ורק אז מכניסים אותן לכלוב, הן נולדו לחופש ואחר כך כולאים אותן.

אמנם הרבה בעלי חיים סובלים, אך נראה שזהו הסבל הגדול מכולם. לכן יש להמליץ לגדל ביצי חופש, כיון שרק מדובר במניעת רוח, וכמובן לתמוך במגדלים ולקנות מהם.

אלא גם זה אינו פשוט, כלומר המושג של מניעת רוח. יש כל כך הרבה השקעות בגידול ביצים, והרווח מועט מאוד, כך שגידול ביצי חופש נידון להפסד. גם ביצים רגילות מסובסדות. הדוגמה של מניעת רוח ביחס לחול המועד או אבל, היא שיוכל בכל זאת למכור סחורתו אחר כך, לכן אינו מפסיד, אבל רוח שאינו מצוי נחשב כדבר האבד (שו"ע או"ח תקלט ה. מובא בהמנח"י שם). וכן בנידון שלנו, המגדל ביצי חופש לא יצליח להתחרות ולהתפרנס, לכן אין זה נחשב כמניעת רוח אלא כהפסד ממש. כאשר מגדלים תרנגולות בשטח מרעה רחב, ומכינים מין ארון חשוך וחמים עם תאי הטלה, ופתח צר שרק תרנגולת תוכל להיכנס ולא טורפים, אין כל כך הרבה תנובה, אין אפשרות של מעקב אחרי כל תרנגולת, ואין זה רווחי. כך שיתכן שגם שו"ת בנין ציון יתיר הדבר.

בסיכום, אי אפשר לבוא אל המגדלים ואל הציבור בדרישה של חובה. אבל בודאי שיש לעודד, כי בתחום זה, צער בעלי חיים באמת מוגזם. גם מה שזורקים לפח את האפרוחים הזכרים שאינם מועילים להטלה, אפילו בלי להרוג אותם, ושמעים אותם מצייצים מתוך הפח הוא אכזרי.

על כל פנים, ביחס להוצאה הנוספת מצד הצרכנים, עליהם לזכור שאותן ביצי חופש הם יותר מזינים ובריאים, כך שתוספת המחיר אינה לשווא.

כמובן יש בעיות יותר חמורות עלי אדמות, אך אין זה פותר אותנו מלדאוג לבעלי חיים שסובלים קשות.